

Alla kan inte vara kompisar

”Ju mer barn kan referera till sina känslor, desto mer omtyckta verkar de vara bland sina kamrater”, säger Margareta Öhman som jobbat inom förskolan sedan 1971, numera som psykologkonsult.

12 oktober 2009 kl 00:02, uppdaterad: 4 november 2009 kl 15:28

BARNLEK ”Alla får vara med” var länge mantrat på förskolor när ett barn inte fick vara med i leken. Psykolog Margareta Öhman menar att det är en utopi att tro att alla barn kan bli vän med alla. Däremot kan alla barn få hjälp att bli ”lekbara”, att lära sig lekens underförstådda regler.

Att även riktigt små barn kan ha en vän är Margareta Öhman, psykolog inom förskolan, fullständigt övertygad om.

– Redan 1–2-åringar kan visa stark glädje i sin samhörighet. De skrattar mycket tillsammans, härmar varandra, tycker om att vara nära varandra, förstår varandra och tar ögonkontakt. Men vänskapen är flyktig, den kan vara en vecka, en termin, men också för livet.

Lika varma i hjärtat som föräldrar blir när deras barn hittat en liten kompis på förskolan, lika isande är känslan när de ser att deras barn är utanför, när andra barn säger ”du får inte vara med”. Men för ett litet barn är det naturligt att utforska sig själv och sin plats i världen. Barnet vill få svar på frågor som: Är jag starkare än du? Vem är det som bestämmer? Ska vi turas om att bestämma? Margareta Öhman menar att det är viktigt att se att det här är en naturlig process för barn, men också vara observant när det blir dåligt för andra barn.

När förskolor som har problem anlitar Margareta Öhman som psykologkonsult handlar det ofta om just detta, ett barn som inte kommer med i leken, som drar sig tillbaka eller som är aggressivt och förstör.

Under många år var ”alla får vara med” och ”här är alla vän med alla” något som förskolepersonal ofta upprepade när något barn inte fick vara med.

– Man blir inte av med de där gamla spökena. Men om vi försöker knö in barn kan det bli pannkaka av alltsammans. Det kan vara så att man försöker få in ett barn som faktiskt inte besitter lekförutsättningar, som inte kan leka ”mamma, pappa barn”, utan behöver leka ge och ta lekar eller bygglekar med en vuxen för att lära sig det lekande samspelet.

Vad som händer när man försöker få in alla barn är att leken störs. Barn som leker bra ihop har rätt att få göra det. Det kan vara en kränkning att stoppa in barn som förstör leken och även en kränkning för det barn som blir inmotat. ”Nu måste ni låta Oliver vara med”.

Margareta Öhmans erfarenhet är att både det barn som inte kommer med i leken och det som förstör andras lek, ofta är hjälpta av att man backar till den allra första leken, den mellan vuxen och barn som handlar om att man delar fokus och har roligt tillsammans, som mammas eller pappas tittutlek med sitt barn.

– Jag tror att vi måste ägna mycket mer tid åt de här barnen som inte så enkelt tar sig in i leken. Ofta räcker det att man bestämmer att det här barnet behöver få en stunds vuxentid, kanske två gånger i veckan eller varje dag. Ibland behöver man inte göra mer än att spela ett spel, lägga pussel, fika tillsammans och sitta och prata.

Där kan man etablera delat fokus och gemensam glädje. Så småningom hjälper man barnet att vända sin uppmärksamhet mot andra barn, ”titta vad roligt de har, ska vi gå dit och se vad de gör?”

När Margareta pratar med ett blygt barn berättar hon ibland en liten historia: ”Jag kände en gång en liten pojke som nästan aldrig svarade på frågor man ställde till honom, men du ska veta vad han tänkte mycket och vilka fantastiska idéer han hade”.

– När man inte pressar barnen så kan det lossna. Ibland flinar de bara, för då har de förstått att det är dem jag pratar om. Men det skapar en känsla av tyst samförstånd – jag vet att du förstår. Tysta tillbakadragna barn som inte pratar så mycket, de iakttar i stället. Många kommer säkert i yrken där det krävs att man iakttar, som författare, skådespelare eller journalist.

Att ställa framtidsfrågor kan också vara en hjälp. ”Om du fick bestämma i leken, vad skulle du leka då, vem skulle du helst vilja vara med?” Till ett barn som inte vågar säga ifrån och som söker stöd hos personalen kan man säga ”Vad skulle du säga om du vågade säga emot dem?” Det är ett sätt att locka fram barnets inre styrka.

– I dag talar vi så mycket om barns lärande och det är lätt att vi sätter det intellektuella lärandet i fokus. Men det är minst lika viktigt att vi lär barn att hantera sina känslor, att behärska sig, att bli arg på bra sätt och att bli glad på bra sätt.

I sin bok Hissad eller dissad – om relationsarbete i förskolan berättar Margareta Öhman om en flicka som alltid ville kramas och pussas och som uppfattades som påflugen av andra barn.

– Som förälder ska man stötta sitt barn. Men man kan också behöva säga ”Jag vet att du blir jätteglad men finns det något annat sätt du kan visa det?” Det är viktigt att inte säga att barnet gör fel, men att det finns andra sätt.

Flickan i exemplet kom på att hon kunde ropa ”Hej, vad kul att se er” i stället för att rusa fram och kramas och pussas.

Det är viktigt att vi samtalar mycket med barnen både om hur de själva är, hur kamraterna är och hur man får det bra tillsammans, hävdar Margareta Öhman.

– Vi måste komma bort från att den som blir utsatt är ett offer som ska ha hjälp, medan den som kränker är en förövare som ska ha ett straff. Vi behöver i stället analysera hur det kommer sig att vi i den här barngruppen har ett sådant samspel. Då studsar det tillbaka på oss vuxna. Vad har vi för ton? Vad behöver vi göra för gemensamhetsskapande lekar?

Ordet mobbning använder Margareta Öhman aldrig när hon talar om små barn.

– Förskolebarn är alltid utan skuld. Också det barn som har ett kränkande beteende har på något sätt lärt sig det. Då handlar det om att vi får lära det här barnet mer konstruktiva sätt att kommunicera.

Hur är då ett barn som har lätt att få komma med i leken? Margareta Öhman beskriver det lekbara barnet som ett barn som har positiva förväntningar, som vet att när någon säger ”kom hit” så blir det kul. Det är också ett barn som är entusiastiskt och fantasifullt och kan börja leka med vad som helst och locka med sig andra barn.

– Lekbarheten gör att de här barnen får mycket positivt tillbaka och blir väldigt starka. De tar emot förslag och kan förhandla så att alla får vara med och de får leken att gå vidare. Bra på att visa uppskattning brukar de också vara.

Margareta Öhman poängterar också att man inte får glömma att alla barn inte vill leka tillsammans med andra. Det finns barn med en stark integritet som är väldigt bestämda med vad de vill göra och hur leken ska gå till.

– Vi har en myt i Sverige att alla barn tycker att det är väldigt roligt att leka med andra barn. Men en del barn tycker att det är trevligare att vara på egen hand. De deltar i socialt samspel med andra barn i andra situationer, men i leken vill de vara själva.

[HTTP://WWW.SVD.SE/NYHETER/IDAGSIDAN/BARN-OCH-UNGA/ALLA-KAN-INTE-VARA-KOMPISAR_3630029.SVD#AFTER-AD](http://www.svd.se/nyheter/idagsidan/barn-och-unga/alla-kan-inte-vara-kompisar_3630029.svd#after-ad)

ANNA ASKER

anna.asker@svd.se

MIA SJÖSTRÖM

idag@svd.se

